

Preek over Johannes 1:1-5+9-16

Gehouden op 1^e Kerstdag 2024 in de Oude Jeroenskerk te Noordwijk

Lieve mensen,

Kerst is een tijd voor verhalen. Ouders en grootouders, broes en zussen, vrienden en kennissen – onder de kerstboom, bij kaarsenlicht veranderen zij vaak in verhalenvertellers. Oude of nieuwe verhalen worden met kerst verteld, over het kindje in de kribbe of over kerst vroeger, toen je zelf nog klein was. Ook vanochtend zal hier in de dienst een verhaal klinken. Een verhaal dat licht werpt op het kerstverhaal van Johannes, dat wij net hebben gehoord. Een ‘kerstverhaal’ hadden jullie de lezing daarnet wellicht niet genoemd, Johannes vertelt het verhaal van kerst op een heel eigen manier: poëtisch, mystiek, filosofisch, als een gedicht of als een oud lied komt het op ons over. En misschien een beetje onbegrijpelijk, omdat onze gekoesterde kerstbeelden ontbreken: geen stal, geen kribbe, geen herders of engelen en ook Maria en Josef blijven buiten beeld.

Die eigenwijze manier van vertellen bleef mij achtervolgen: waarom beleeft de evangelist Johannes kerst op de wijze die wij hebben gehoord? Hoe is dit mooie maar onvatbare kerstverhaal tot stand gekomen? Hier dus het verhaal achter het kerstverhaal van Johannes. Of beter gezegd: het gesprek.

Wij reizen door tijd en ruimte naar het jaar 96. In een klein, welvarend stadje in het huidige Syrië heeft zich de geleerde Johannes weer eens naar zijn werkkamer teruggetrokken. Al weken gaat het zo – de kleine maar groeiende christelijke gemeente die hem als leraar en voorganger in dienst heeft, ziet hem nog maar amper. Maar niemand heeft bezwaar. Johannes kan zo goed, zo treffend over Jezus vertellen, dat velen al jaren roepen: dit moet je opschrijven! Je moet eens het levensverhaal van Jezus op perkament zetten! Enkele weken geleden is hij dan eindelijk aan de slag gegaan. Wel aarzelend en onzeker in het begin, maar gaandeweg groeide zijn boek, dit kind van zijn geest. Net zoals een kind in de schoot van zijn moeder. Zijn vrienden en gemeenteleden kunnen hun nieuwsgierigheid nauwelijks bedwingen, zeker nu er geruchten de ronde doen, dat de bevalling nadert: Johannes zou zijn boek bijna af hebben.

Hier zit hij dus bij het licht van zijn olielamp, omgeven door oude boeken en rollen van perkament. Zijn blik staart peinzend, zoekend, vragend de leegte in, al een tijdje had hij niets meer geschreven. Hij lijkt stilletjes weggedoken in een wereld van gedachten toen ineens de deur wordt opengerukt en Johannes hevig schrikt....

Sophia: Oh, sorry, ik heb je doen laten schrikken, dat spijt me. Vrede zij met jou, Johannes!

Johannes: Ah, zuster Sophia, vrede ook met jou! Geeft niet dat ik schrok. Ik was alleen diep in gedachten...

Sophia: Nou, dan hoop ik, dat ik geen belangrijke gedachten heb verstoord... Ik ben alleen zo onwijs nieuwsgierig: Heb je het af? Heb je de laatste zinnen geschreven?

Johannes: Ja, hoor. De laatste zinnen staan op perkament. Het einde van het boek is klaar. En toch is het nog niet af. Het meest belangrijke ontbreekt nog: het begin.

Sophia: Wat bedoel je nou, het begin ontbreekt? Je bent toch begonnen met schrijven!? Wat wil je nog meer? Zonder begin ook geen verhaal!

Johannes: Je hebt gelijk. Ik ben begonnen met Johannes de Doper en hoe Jezus zijn eerste volgelingen heeft gevonden. Maar dat is toch niet echt het begin! Vrienden maken, dat doen wij toch allemaal. Maar Jezus, die was speciaal, zo veel meer dan gewoon maar een bijzonder mens. Ik zoek een begin dat dit uitdrukt. Van begin af aan moeten de mensen die het lezen dit begrijpen: Jezus is zó bijzonder dat hij ook hun leven aanraakt. Ook als zij ver weg leven, ook als zij pas veel later worden geboren! Zó'n begin, dat ontbreekt helaas nog. Ik peins en peins, maar...

Sophia: Ik weet niet of ik je goed begrijp, Johannes. Waarom neem je niet gewoon het begin van Lucas? In dat verhaal is Jezus toch echt een bijzonder mens: in een stal geboren en toch zingen engelen over hem...

Johannes: Een prachtig verhaal, ik houd er ook van, Sophia. Knap hoe Lucas over Gods liefde voor de armen vertelt. Jezus is al als zuigeling arm en ontheemd, net als de herders die hem als eerste opzoeken. En de engelen die vrede uitroepen en de komst van de heiland verkondigen. Hij heeft gelijk, Lucas, precies dat is Jezus. Heiland en vrededorst. Een prachtig verhaal, ik ben zeker dat het nog lang verteld zal worden.

En toch wil ik iets anders schrijven. Het begin van Jezus moet verhevener, stralender...

Sophia: Ik zie je ogen al glimmen, het verhaal van Lucas past ook niet echt bij jou. Maar ik weet wel een stralend begin voor jou: kijk maar bij Mattheüs: Jezus wordt onder een eigen ster geboren. En koningen zoeken hem op met haast onbetaalbare gaven. Stralender kan het toch niet!?

Johannes: Klopt, Sophia, indrukwekkend hoe Mattheüs over het kind schrijft. Boven het kleinste plaatsje de helderste ster. God komt overal. En de koningen vereren al het baby'tje Jezus als koning. Hij heeft gelijk: door zijn leven en sterven wordt Jezus koning, heerser over alles. Zo staat het er ook in mijn boek. Maar toch: dat is hem nog niet. Ik wil meer.

Sophia: Maar Johannes, ik begrijp je niet! Wat wil je dan nog? Je bent klaar, laat het goed wezen. Ik weet zeker, dat je het levensverhaal van Jezus prachtig hebt neergezet!

Johannes: Nee, Sophia, ik ben niet klaar. Een begin moet er zijn. Een begin dat bij Jezus past. Een begin dat heel de diepte en wijdte van deze Godmens uitdrukt. Kijk, Jezus komt van God! Hij komt niet alleen zomaar als kindje op de wereld, hij komt van God. Hij is niet alleen maar onder keizer Augustus en tijdens het bewind van Quirinius over Syrië geboren, hij werd en wordt uit Gods eeuwigheid geboren. Dát is het begin van Jezus, niet een stel aardse heersers die al lang dood zijn.

Sophia: Je bedoelt, Johannes, net zoals bij de schepping? Toen God door zijn woord licht, hemel en aarde schiep?

Johannes: Precies! Dat is het, Sophia, je hebt de spijker op zijn kop geslagen! Door zijn woord heeft God de wereld geschapen. En in dit woord, daar ligt alle wijsheid, alle kracht en alle macht van God. En daarin is ook heel het leven, alles wat bestaat samengevat. Dit woord moet met een hoofdletter beginnen, het is veel meer dan zomaar een woord. Ach, onze menselijke taal is zo armoedig. Maar, Sophia, op wat voor een prachtig spoor heb je me daar gezet! Dit moet ik opschrijven: **In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God.** En weet je wat, Sophia? Dit Woord met een hoofdletter omvat ook Jezus! Jezus Christus komt van God, dus hij bestaat net als God in eeuwigheid. Dan is hij dus ook al aan het begin van alles bij God geweest!

Sophia: Wil je daarmee zeggen dat alles wat geschapen is en geschapen wordt, door Christus geschapen is?

Johannes: Ja, Sophia, inderdaad, dat wil ik zeggen. Jezus Christus kwam uit de eeuwigheid hier op aarde en ging naar de eeuwigheid terug, net zoals wij dat zullen doen. Daarom is Jezus ook medeschepper: door hem is aan het begin alles geschapen en door hem wordt nog steeds iedereen geschapen. Er bestond nooit en er zal nooit een wereld zonder Jezus bestaan. In alles en iedereen wat tot leven komt, ligt wat ook Jezus Christus belichaamt. Precies dat wil ik zeggen! **Alles is door het Woord ontstaan en zonder dit is niets ontstaan van wat bestaat.**

Sophia: Prima. Maar nu is het af, toch?

Johannes: Niet zo ongeduldig, Sophia! Nog lang niet alles is gezegd. Kijk wat er allemaal niet is gebeurd in zijn leven. Waar hij opdook, veranderde op slag alles! Denk aan de blinden die weer konden zien, aan de rouwenden die weer konden lachen. Jezus heeft aan zoveel mensen licht en leven teruggegeven, hij heeft mensen echt bevrijd! Als ik dit soort verhalen hoor, dan voelt het alsof er een raam opengaat en er een lucht van leven door me heen waait. In Jezus vinden wij leven, hij bracht licht in de duisternis van mensen. **In het Woord was leven en het leven was het licht voor de mensen. Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet in haar macht gekregen. Hij was het ware licht, dat ieder mens verlicht die in de wereld komt.**

Sophia: Maar, Johannes, reken je je zo niet te rijk? Wees eerlijk: niet alle mensen hebben dit licht gezien. Denk aan degenen die Jezus het leven zuur hebben gemaakt. Die hem uiteindelijk hebben vermoord!

Johannes: Ik moet je gelijk geven, Sophia. Ook dat sommigen hem afwijzen, moet ik aan het begin wel vermelden. Even denken, hoe schrijf ik op dat niet iedereen in hem kan geloven? Dat hij er wel is met ons en in iedereen, maar dat niet iedereen hem herkent? Wat vind je hiervan: **De wereld is door hem ontstaan en toch kende de wereld hem niet. Hij kwam naar wat van hem was, maar wie van hem waren hebben hem niet ontvangen.**

Sophia: Zo klopt het, Johannes. Zo was het toen, en zo zal het misschien ook altijd blijven. Er zijn mensen voor wie het verhaal van Jezus niet is weggelegd, niet iedereen kan zijn waarheid zien. Maar ik vind het ook heel mooi, dat ook in hen iets van hem leeft. Zo kan het altijd nog wel in hen worden geboren, dit kind in de stal.

Johannes: Noem Jezus dan toch maar liever 'kind van God', Sophia. Wel uit de eeuwigheid, maar toch een kind van God zoals iedereen van ons die op hem vertrouwt en in hem gelooft.

Sophia: Dat is alweer zo'n prachtige gedachte, Johannes: God zelf scheidt het vertrouwen in Hem en wij die geloven, worden zijn kinderen! Bij wijze van spreken wordt Jezus in hen opnieuw geboren! Ook die moet je opschrijven, misschien zo: **Wie in zijn naam geloven, heeft hij het voorrecht gegeven om kinderen van God te worden. Deze zijn uit God opnieuw geboren.**

Johannes: Erg mooi, Sophia. Ik heb meteen megeschreven. Weet je wat? Ik denk, dat nu nog maar enkele woorden ontbreken. Een of twee zinnen die alles over de komst van Jezus in onze wereld samenvatten. Het moet een lofvers zijn vol van glans van de Heilige Nacht. Hij moet iets van de aanbidding door de drie koningen en iets van het licht van de ster boven de stal hebben. Ik wil het met onze gedachten over het Woord met een hoofdletter zo zeggen: **Het Woord is mens geworden en heeft bij ons gewoond, vol van goedheid en waarheid, en wij hebben zijn grootheid gezien, de grootheid van de enige Zoon van de Vader. Uit zijn overvloed zijn wij allen met goedheid overstelpt.**

Dat is het, Sophia, ik kan mijn veer neerleggen. Dit is mijn kerstverhaal. Dit is het begin van mijn evangelie. Zo mag het, zo kan het de wereld in – deze goede, belangrijke en lichtende boodschap voor allen, voor heel de wereld.

Amen.